

"Evet adalet iki şıktır. Biri müsbet, diğeri menfîdir. Müsbet ise, hak sahibine hakkını vermektir." Bu dünyadaki hak sahipleri kimlerdir, izah eder misiniz?

"HAŞİYE: Evet adalet iki şıktır. Biri müsbet, diğeri menfîdir. Müsbet ise, hak sahibine hakkını vermektir. Şu kısım adalet, bu dünyada bedahet derecesinde ihatası vardır. Çünkü "Üçüncü Hakikat"ta isbat edildiği gibi; herşeyin istidad lisaniyla ve ihtiyac-ı fıtrî lisaniyla ve ızdırar lisaniyla Fâtır-ı Zülcelal'den istediği bütün matlubatını ve vücud ve hayatına lâzım olan bütün hukukunu mahsus mizanlarla, muayyen ölçülerle bilmüşahede veriyor. Demek adaletin şu kısmı, vücud ve hayat derecesinde kat'î vardır. İkinci kısım menfîdir ki, haksızları terbiye etmektir. Yani haksızların hakkını, tazib ve tecziye ile veriyor. Şu şık ise çendan tamamıyla şu dünyada tezahür etmiyor. Fakat o hakikatın vücudunu ihsas edecek bir surette hadsiz işaret ve emarat vardır. Ezcümle: Kavm-i Âd ve Semud'dan tut, tâ şu zamanın mütemerrid kavimlerine kadar gelen sille-i te'dib ve tâziyane-i tazib, gayet âlî bir adaletin hükümran olduğunu hads-i kat'î ile gösteriyor."⁽¹⁾

Ata ot yiyecek bir ağız ve kafa yapısı verilmiş ve buna uygun bitki ve otlar yaratılmış. Aslana et yiyecek ağız yapısı, parçalayacak diş ve pençeler verilmiş ve buna uygun şekilde otobur hayvanlar yaratılmış. Yine insana mide verilmiş ve bu mideye cevap vermek için dünya koca bir sofraya serilmiş vesaire. Bütün bu uyumlu yaratmalar adaletin müspet kısmını temsil ediyorlar.

"Yedi kat göğü birbiriyle tam uyum içinde yaratan O'dur. Rahman'ın yaratmasında hiçbir nizamsızlık göremezsin. Gözünü çevir de bak: Her hangi bir kusur görebilir misin? Sonra tekrar tekrar gözünü çevir de bak! Gözün bir kusur bulamadığından, eli boş ve bitkin geri döner." (Mülk, 67/3)

Bu açıdan bakıldığında kâinatta mutlak bir adalet hükmediyor. Hatta kâinattaki mükemmel düzenin temelinde adaletin bu şıkkı bulunuyor. **"Allah her hak sahibine hakkını vermiş."** ifadesinden, her şeyi yerli yerinde ve layığı ile yaratmış anlamalıyız.

Şayet Allah koyuna aslan ruhu, aslana da koyun bedeni vermiş olsa idi, adalet yerine gelmemiş olurdu; yani hak sahibi hakkını almamış olurdu.

Adaletin diğerk şikkı olan menfi adalet ise, büyük oranda ahirette tahakkuk edecek. Bu dünyada görülen az bir kısmı ise ceza ya da mükafat şeklindedir. Ad ve Semud vesaire kavimlerinin helak olması buna bir örnektir.

İstidraç, keramet ve mucize ile adalet arasındaki ilişki hakkındaki sorunuzu daha anlaşılır bir şekilde ayrı bir soru halinde sormanızı rica ediyoruz.

(1) bk. [Sözler, Onuncu Söz, Onuncu Hakikat, Haşiyeye.](#)